

EKOLOGIK TA'LIM ORQALI BOLALARDA ATROF-MUHITGA MAS'ULIYATNI TARBIYALASH

Ro'zmetova Muslima Ollayor qizi

Urganch davlat pedagogika instituti

Maktabgacha ta'lim va tabiiy fanlar kafedrası

o'qituvchisi

ruzmetovamuslima@gmail.com

Tel raqam: +998990753222

Rayimbayeva Iroda Atabek qizi qizi

Urganch davlat pedagogika instituti

maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi

irodareyimbayeva@gmail.com

Tel raqami:

+998884502308

Annotatsiya: Ushbu maqola maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik ta'lim orqali bolalarda atrof-muhitga mas'uliyatni shakllantirishning ahamiyati va usullarini batafsil yoritadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar ekologik ong va mas'uliyatni erta yoshdan egallasa, bu ularning kelajakda tabiatni asrash, resurslarni tejash va atrof-muhitni muhofaza qilishga bo'lgan munosabatlarini mustahkamlaydi. Maqolada ekologik ta'lim jarayonida o'yinlar, eksperimentlar, ertaklar va amaliy mashg'ulotlarning pedagogik roli, shuningdek ota-ona va pedagoglarning ekologik tarbiyadagi roli ham o'rganiladi.

Kalit so'zlar: ekologik ta'lim, maktabgacha ta'lim, atrof-muhit, mas'uliyat, ekologik ong, bolalarda tarbiya, tabiatni asrash

Аннотация: В данной статье подробно рассматривается значимость формирования у детей дошкольного возраста ответственности за окружающую среду через экологическое образование. Ранняя экологическая осознанность и чувство ответственности формируются

именно в дошкольный период, что способствует развитию у детей бережного отношения к природе, экономии ресурсов и охране окружающей среды в будущем.

Ключевые слова: экологическое образование, дошкольное воспитание, окружающая среда, ответственность, экологическое сознание, воспитание детей, охрана природы

Abstract: This article explores the importance and methods of fostering environmental responsibility in preschool children through ecological education. Early development of environmental awareness and responsibility during the preschool years is crucial for nurturing respectful attitudes towards nature, conserving resources, and protecting the environment in the future

Keywords: ecological education, preschool education, environment, responsibility, environmental awareness, child upbringing, nature conservation

Bugungi kunda ekologik muammolarni hal qilish va tabiatni asrab-avaylash har bir insonning mas'uliyati bo'lib, ayniqsa, bolalar maktabgacha yoshdan boshlab tabiatga bo'lgan munosabatlarini shakllantirish katta ahamiyatga ega. Maktabgacha ta'limda ekologik tarbiya va tabiatni sevish bolalar uchun nafaqat bilimlar, balki ularning his-tuyg'ulari va mas'uliyatini shakllantiradi. Bu jarayon bolalarning atrof-muhitga bo'lgan mehrini oshiradi, ularning ekologik ongini rivojlantiradi va kelajakda barqaror va xavfsiz hayot tarzini yaratishga yordam beradi

Ekologiya nima? Ekologiya - bu tirik organizmlarning bir-biri bilan va atrof-muhit bilan aloqalarini o'rganadigan fan. E'tibor qilsak, bugungi kunda ba'zida oddiy xatti-harakatlar me'yorlarini e'tiborsiz qoldirib, biz plastik butilka, stakanlarni tashlab yuborishimiz mumkin. ko'pchilik shunday qiladi va bularning barchasi bolalar oldida sodir bo'ladi. Lekin biz maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik xulq-atvor madaniyatini tarbiyalash, ularning ekologik ongini uyg'otishimiz kerak. Bolalar xulq-atvorida ekologik madaniyat, ekologik bilimlar, amaliy ko'nikmalar, estetik tajribalar asosida shakllanadi. Maktabgacha yoshdagi bola tirik mavjudotlarga hamdard bo'lishni o'rganishi kerak: jonli

mavjudot xafa bo'ladi, uni sevish kerak, hayvonlarga ozor berish mumkin emas, tabiat yaratgan narsalarni yo'q qilishga haqqimiz yo'q. Biz bolalar ongiga o'zimizni o'rab turgan olam, barchamiz yashaydigan ulkan uy kabi tuyg'uni uyg'otishimiz kerak.

Ekologik ta'limning asosiy shakllari:

- To'g'ridan-to'g'ri ta'lim faoliyati-Faoliyat bolalarni tabiat bilan tanishtirish ishlarini tashkil etishning yetakchi shaklidir.

- Ekskursiyalar

- Ekologik bayramlar va hordiq

- Kundalik hayotda bolalarni tabiat bilan tanishtirish Bugungi kunda yurtimizda maktabgacha ta'lim sohasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi, Maktabgachata'lim davlat ta'lim standarti, Maktabgacha ta'lim konsepsiyalarining ishlab chiqilishi va tadbiq qilinishi umumiy pedagogik jarayonning muhim qismidir. Har qanday jarayonda bo'lgani kabi tarbiyachilar ham o'zlarida mavjud bo'lgan barcha ta'lim usullari va usullaridan foydalanishga harakat qilishadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik ta'lim berishning bir necha shakllari mavjuda. Bular: Vizual, amaliy, og'zaki

Vizual usul – yuz marta aytishdan ko'ra, bir marta ko'rsatgan ma'qul, ayniqsa, bolalar va ularning tabiat bilan munosabatlari haqida. Ekologik ta'limda vizual usullar: kuzatishlar, rasmlarni ko'rish, modellarni namoyish qilish, slaydshou. Vizual usullar – bolalarning bilim faoliyati imkoniyatlariga to'liq mos keladi, ularga tabiat to'g'risida jonli, aniq g'oyalarni shakllantirishga imkon beradi.

Amaliy usul – o'yinlar, tajribalar, modellashtirish. Ushbu usullardan foydalanish o'qituvchiga alohida ob'ektlar va tabiat hodisalari o'rtasidagi aloqalar va munosabatlarni o'rnatish orqali fikrlarni aniqlashtirish va chuqurlashtirish, tizimga olgan bilimlarini kiritish imkonini beradi. Amaliy usullar bolalarni ekologik madaniyatga to'liq qo'shilishi uchun juda muhimdir. 1. Modellashtirish. Modellashtirish usuli boshlang'ich va ikkinchi darajali bolalar uchun juda mos

keladi. Bu sxemalar, belgilar, figuralar yoki tasvirlar yordamida haqiqiy narsalarni (hodisalarni) almashtirish. Simulyatsiya bolalarga o'rganilayotgan obyekt to'g'risida umumiy tushuncha berishga yordam beradi. 2. Tajribalar va tajribalar. Ekologik ta'limdagi tajriba - bu o'rganilayotgan obyektни maxsus yaratilgan sharoitlarda kuzatish. Tajribaning maqsadi va maqsadi bo'lishi kerak. Tajriba jarayoni, shuningdek texnologiyalar va vositalarni o'ylab ko'rish kerak. Tajribaning o'zi mantiqiy ravishda og'zaki yoki yozma ravishda to'ldiriladi. 3. Atrof-muhit o'yinlari. Didaktik, mobil, ish stoli yoki og'zaki - o'yin, bu materialni bilish, bilish va mustahkamlashdir. O'yin ekologik tarbiya usuli sifatida bolalar bog'chasi o'qituvchilari tomonidan keng qo'llaniladi, chunki o'yin maktabgacha yoshdagi etakchi faoliyatdir. Og'zaki usul – hikoyalar, badiiy asarlar, suhbatlar, og'zaki usullar bolalarda tabiatga nisbatan emotsional ijobiy munosabatni shakllantirishga yordam beradi. Og'zaki usullar deganda biz suhbatlar, hikoyalar, o'qiganlaringizni yoki ko'rganlaringizni tahlil qilishni tushunamiz. Og'zaki usullarni deyarli har doim vizual usullar qo'llab-quvvatlaydi. Suhbat har doim har qanday o'yin, tajriba, kuzatishdan oldin turadi. Boshqa har qanday usul suhbatga hamroh bo'ladi. Og'zaki usullardan biri bu badiiy adabiyotni o'qish. Bu yoki o'quv dasturi tomonidan tavsiya etilgan maxsus ekologik adabiyotlar yoki mumtoz yozuvchilarning asarlari bo'lishi mumkin. Hozirda ko'plab mualliflar tabiat, hayvonot dunyosi, atrof-muhitni muhofaza qilish muammolariga e'tibor bergan holda o'z kitoblarini nashr qildirishyapti. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga ekologik bilimlarni berishda o'yinlarning ahamiyati beqiyosdir. Didaktik o'yinlar jarayonida bolalar tabiat hodisalari, o'simliklar, hayvonlar to'g'risida o'z fikrlarini aniqlaydilar, birlashtiradilar, ko'rib chiqadilar. Didaktik o'yinlar bolalarga tabiat obyektlari bilan ishlashga imkon beradi, ularni taqqoslaydi, individual tashqi belgilaridagi o'zgarishlarni qayd etadi. Tajriba- Bu maxsus tashkil etilgan sharoitda olib boriladigan kuzatuv. Tajriba nafaqat bolalarda tabiatga bo'lgan qiziqishni shakllantirishga yordam beradi, balki kuzatuvchanlikni, aqliy faoliyatini rivojlantiradi. Har bir eksperimentda

kuzatilgan hodisaning sababi aniqlanadi, bolalar hukmlarga, xulosalarga olib boriladi.

Og'zaki usul – hikoyalar, badiiy asarlar, suhbatlar, og'zaki usullar bolalarda tabiatga nisbatan emotsional ijobiy munosabatni shakllantirishga yordam beradi. Og'zaki usullar deganda biz suhbatlar, hikoyalar, o'qiganlaringizni yoki ko'rganlaringizni tahlil qilishni tushunamiz. Og'zaki usullarni deyarli har doim vizual usullar qo'llab-quvvatlaydi. Suhbat har doim har qanday o'yin, tajriba, kuzatishdan oldin turadi. Boshqa har qanday usul suhbatga hamroh bo'ladi. Og'zaki usullardan biri bu badiiy adabiyotni o'qish. Bu yoki o'quv dasturi tomonidan tavsiya etilgan maxsus ekologik adabiyotlar yoki mumtoz yozuvchilarning asarlari bo'lishi mumkin. Hozirda ko'plab mualliflar tabiat, hayvonot dunyosi, atrof-muhitni muhofaza qilish muammolariga e'tibor bergan holda o'z kitoblarini nashr qildirishyapti. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga ekologik bilimlarni berishda o'yinlarning ahamiyati beqiyosdir. Didaktik o'yinlar jarayonida bolalar tabiat hodisalari, o'simliklar, hayvonlar to'g'risida o'z fikrlarini aniqlaydilar, birlashtiradilar, ko'rib chiqadilar. Didaktik o'yinlar bolalarga tabiat obyektlari bilan ishlashga imkon beradi, ularni taqqoslaydi, individual tashqi belgilaridagi o'zgarishlarni qayd etadi. Tajriba- Bu maxsus tashkil etilgan sharoitda olib boriladigan kuzatuv. Tajriba nafaqat bolalarda tabiatga bo'lgan qiziqishni shakllantirishga yordam beradi, balki kuzatuvchanlikni, aqliy faoliyatini rivojlantiradi. Har bir eksperimentda kuzatilgan hodisaning sababi aniqlanadi, bolalar hukmlarga, xulosalarga olib boriladi. Ekskursiya- asosiy faoliyat turlaridan biri va maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik tarbiyalash bo'yicha ishlarni tashkil etishning maxsus shakli. Ekskursiyalarning afzalligi shundaki, ular bolalarni tabiiy sharoitda tabiat obyektlari va hodisalari bilan tanishtirishga imkon beradi. Ekskursiyalarda bolalar o'simliklar, hayvonlar va shu bilan birga ularning yashash sharoitlari bilan tanishadilar, bu esa tabiatdagi munosabatlar to'g'risida birlamchi g'oyalarni shakllantirishga yordam beradi. Bolalarni estetik tarbiyalashda, ularning tabiat

hodisalari va ob'ektlariga estetik munosabatini shakllantirishda ekskursiyalarning o'rni katta.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. T. 2022 yil
2. Rajabova.L.C, To'xtayeva.M.H. 2021.y. Maktabgacha ta'lim muassasalarida tabiat burchagini tashkil qilishning ahamiyati. Scientific progress, 2(7, 1224-1229.
3. Rajabova, L. C., & Muxtorova, M. A. Q. (2021). Maktabgacha yoshdagi bolalarda tabiatda oddiy tajribalarni o'tkazishga o'rgatish. Scientific progress, 2(7), 1218-1223.
- 4.Qodirov, B. " Bolalar psixologiyasi va maktabgacha ta'lim" Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi 2017.y
5. Jalilov S. " Ekologik ta'limning asosiy tamoyillari va metodlari" Toshkent: Fan va texnologiya. 2020.y
6. Nishonov M. "Maktabgacha ta'limda bolalar rivojlanishida ekologik yondashuvlar" Toshkent: ta'lim va tarbiya. 2018.y